

Yeni Bir Anayasa Yeni Bir Felsefeyle Mümkün

Doç. Dr. Vahap COŐKUN

<https://ozgurcedergi.com/>

Nisan 2026 – Sayı 1

Yeni anayasa meselesi, Türkiye'nin deęiŐmeyen gündemlerinden biri. Zaman zaman harareti düŐse de hem siyasetin hem de akademinin ajandasında yeni anayasa daima kendine bir yer buluyor. Hemen her seğimin öncesinde, yeni anayasaya dair vaatler havada uęuŐuyor; farklı siyasi eğilimleri temsil eden partiler memleketin halen askeri darbenin ürünü olan bir anayasa ile yönetilme utancından kurtarılması gerektiğini belirtiyor ve seğmenlerden bunun için destek talep ediyorlar. Ancak her ne hikmetse, o yeni anayasa bir türlü yapılamıyor.

Mevcut anayasa, çeŐitli vesilelerle tartiŐılmaya ağılır. Kürt meselesi de bu vesilelerin nde gelenidir. Birçok kesim, bu kadim meselenin bir hal yoluna koyulmasının ancak yeni bir anayasayla mümkün olacağını ifade eder. Kürt meselenin konuŐulduęu her zeminde anayasa da masaya yatırılır. Nitekim 1 Ekim 2024 tarihinde Kürt meselesinin Őiddet boyutunu ęzmek maksadıyla baŐlayan ve farklı siyasi hareketler tarafından farklı adlarla anılan "ęzm süreci" ile bağlantılı olarak da anayasa konuŐulmaya baŐlandı.

ęzm sürecinin yol haritasını oluŐurtmak için Ağustos-2025 TBMM'de Milli Birlik, DayanıŐma ve Demokrasi Komisyonu kuruldu. Komisyon, ęalıŐmalarına baŐladıęı anda vazife sahasını, yeni bir anayasa yapmak değil PKK'yi silahsızlandırmak için gerekli yasal düzenlemenin ęeręevesini belirlemek olarak tayin etti. Mamafih, yeni anayasa Komisyon ęalıŐmalarında da öne ęıkan temalardan biri oldu.

Komisyon'un hazırladığı ortak raporun takdiminde Meclis BaŐkanı Numan KurtulmuŐ, yeni bir anayasaya olan ihtiyacın altını ęizdi. KurtulmuŐ'a göre; yeni bir anayasa hazırlamak Komisyon'un görev alanında olmamakla beraber; bu konu

“lkemiz için tehir edilemez, yerine getirilmesi gereken ortak bir dev ve sorumluluk olarak önümüzde durmakta” idi.

Aslında mer’i 1982 Anayasası, 1987’den başlamak üzere birçok değişiklik geçirdi. Bazı değişikliklerin kapsamı dar, bazılarının ise oldukça genişti. Anayasanın kimi maddeleri yürürlükten kaldırıldı, kimi maddeleri de baştan aşağı yeniden yazıldı. Nihayetinde ortaya, orijinal versiyonundan oldukça farklı yeni bir metin ıktı.

Ne var ki, 1982 Anayasasının ilk haliyle kıyaslandığında, neredeyse tanınamaz bir hale gelmiş olmasına rağmen 1982 Anayasasının yerine yeni bir anayasa yapılması yönündeki istemler azalmadı. Yarım asra yakın bir süredir, yeni bir anayasa yapma özlemi dinmedi.

Peki, son olarak Meclis Başkanı tarafından ertelenemez derecede hayati bir ehemmiyeti haiz bir mükellefiyet olarak nitelendirilen yeni anayasa neyi ihtiva eder? Yeni bir anayasa yapmak ne demektir? Bütünüyle yeni bir metin yazmak, yeni bir anayasa yapmak manasını verir mi?

Sanırım, vermez. Yeni bir anayasadan söz edebilmek için, zannımca iki hususa dikkat etmek gerekir. İlki, anayasanın nasıl bir siyasi felsefenin üzerine oturduğudur; eğer bir anayasa eskinin felsefesini devam ettirmeyi hedeflemişse, tamamı yeniden kalem alınmış olsa bile, yeni bir anayasa vasfını kazanamaz.

Anayasaların birçok işlevi vardır. Her şeyden evvel bir anayasadan devlet glerinin yetkilerini, sınırlarını ve birbiriyle ilişkilerini belirlemesi; vatandaşlarının hak ve hürriyetlerini teminat atına almasını ve toplumsal sözleşme olması hasebiyle “Biz kimiz?” sorusuna kapsayıcı bir cevap vermesi beklenir. Hem devlet hem de toplum için bir düzen ngren bu yapısından ötürü anayasanın üzerine inşa edildiği siyasi ilkeler önem kazanır.

Bu meyanda ancak 1982 Anayasasını var eden hangi ilkelerden farklı bir ilke demetini esas alan bir metnin yeni anayasa sıfatına layık olacağı söylenbilir. Daha açık bir anlatımla; bir metnin yeni bir anayasa olarak kabul edilebilmesi için, 1982 Anayasasının devleti kutsallaştıran ve toplumu yekpare kılmayı amaçlayan anti-

özgürlükçü felsefesine karşı bireyin hak ve özgürlüklerine öncelik veren ve toplumdaki çoğulculuğu tanıyıp gelişmesinin önünü açan özgürlükçü bir felsefeye dayanması gerekir.

İkincisi, Türkiye'nin temel sorunlarına demokratik bir çözüm zemini oluşturmasıdır. Elbette, anayasa her derde derman değildir. Anayasa mükemmel bir içeriğe sahip olsa bile, bu toplumsal sorunları kendiliğinden çözüleceği anlamına gelmez. Çok iyi hukuki metinler bile kötü tatbik edilebilir ve bir facia ortaya çıkarabilir. Dolayısıyla, bir anayasa fetişizmine kapılmamak gerekir. İyi bir anayasadan beklenen, sorunların tartışılacağı ve müzakere edileceği demokratik ortamı yaratmasıdır. Toplumsal sorunlar bu demokratik zemin üzerinde çözülebilir.

Yeni anayasa, Kürt meselesinin çözümünde kolaylaştırıcı, yol açıcı bir rol oynayabilir. Tarihsel birçok dönemden geçen bu meselede anayasal düzlemde öne çıkan üç talepten bahsedilebilir: Eşit vatandaşlık, kültürel haklar ve âdem-i merkezîyetçi bir yönetim. Anayasal vatandaşlık esasına göre vatandaşlığın etnik ibarelerden arındırılması, başta anadil olmak üzere kültürel kimlik haklarını tanınması ve garanti altına alınması, merkezden yerele daha fazla yetki devreden âdem-i merkezîyetçi bir idari düzen, Kürt meselesinin çözümünde bir anahtar görevi görebilir.

Yeni bir anayasa, bu taleplerle yüzleşmeyi ve bunlar demokratik çerçevede karşılayacak normları içermelidir. Türkiye, her açıdan çeşitlilikler barındıran bir ülke; böyle bir ülkede toplumsal birlikteliği ve istikrarı sağlamak için anayasanın farklı iktisadi, siyasi ve hukuki taleplere demokratik süreçlerde alan açması gerekir.

Bu nitelikleri taşıyan bir anayasa yapmanın kolay bir iş olmadığı açıktır. Ancak herhalde bunun imkânsız olduğu da iddia edilemez. Zira Türkiye'nin küçümsenmemesi gereken bir anayasa tecrübesi var; iki asra varan bir anayasal devlet olma mücadelesi söz konusu. Toplum kendi kaderini eline alıp yeni bir sözleşme yapacak bir olgunluğa sahip. Siyasete düşen, müzakere ve uzlaşma ile hareket ederek, yeni bir sözleşme yapmak için toplumun önünü açmaktır.